

### Тема: Дон Кіхот і Санчо Панса – вічні образи, у яких утілено високу мрію і прагматизм

#### Мета: розвиток компетентностей

*предметних і комунікативних:* знання і розуміння змісту 1 частини роману «Дон Кіхот», особливостей його сюжету і композиції; уміння характеризувати та порівнювати персонажів, складати і компоновати складний план порівняльної характеристики; передавати за допомогою різних способів і засобів візуалізації власне розуміння почутого та/або прочитаного художнього тексту / медіатексту;

*ключових:* уміння розкривати взаємозв'язок між композиційними елементами твору; використовувати вербальні та невербальні засоби під час виступу перед аудиторією; використовувати різні форми презентації власної позиції для досягнення відповідної комунікативної мети.

**Обладнання:** підручник, зошити, ПК, презентація.

**Тип уроку:** урок формування нових знань, умінь та навичок.

### Зміст уроку

#### I. Актуалізація знань

*Хвилинка творчості.* Презентації створених учнями варіантів лицарського герба Дон Кіхота.

*Літературна вікторина «Чи уважні ви читачі?»*

- Скільки років було Дон Кіхоту?
- Хто з родичів Дон Кіхота жив поруч із ним?
- Що Дон Кіхот вважав своїм найбільшим багатством?
- Улюблене заняття Дон Кіхота, крім читання.
- Скільки днів потратив гідальго, щоб знайти гучне ім'я своєму коневі?
- Якої частини обладунків не вистачало Дон Кіхоту?
- Хто посвятив Дон Кіхота в лицарі?
- Як насправді звали Дульсінею Тобоську?
- Скільки виїздів зробив Дон Кіхот для здійснення своїх подвигів?
- Що Дон Кіхот пообіцяв Санчо Пансі, щоб той став зброєносцем?
- Як премудрому Дон Кіхотові нашкодив мудрий Фрестон?
- Як зникла бібліотека Дон Кіхота?

#### II. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми уроку. Визначення очікуваних результатів відповідно до орієнтирів навчальної програми.

*Вступне слово вчителя.* Дон Кіхот вважає своїм обов'язком допомагати стражденим. Побитий і принижений тими, кому хотів допомогти, він піднімається, знову сідає на свого Росинанта і знову рушає в дорогу – допомагати всім, хто, на його думку, цього потребує. Про себе він думає найменше, його помисли і справи спрямовані на поміч людям... І понад чотири століття людство намагається розібратися, хто ж такий Дон Кіхот – мудрець чи

божевільний? Санчо Панса начебто знаходиться «в тіні» слави свого лицаря, але без нього не було б Дон Кіхота, тож його образ не менш важливий для розуміння Сервантесової книги.

А що ж спонукало Санчо Пансу приєднатися до мандрівного лицаря? Які риси його характеру розкриваються під час мандрів із Дон Кіхотом? Яка роль Санчо Панси в романі? Які ідеї втілено в цих парних образах? На ці запитання ми і знайдемо відповіді.

### III. Сприйняття і засвоєння матеріалу

*Пояснення вчителя.* Головні герої роману – хитромудрий гідальго Дон Кіхот та його зброєносець Санчо Панса. Особливо багатоплановим і складним є образ Дон Кіхота. Це і пародійна постать, і живий конкретний образ збіднілого сільського гідальго, «майно якого становлять фамільний спис, древній щит, худа шкапа і хорт», і мислитель-гуманіст.

Дон Кіхот – це мрійник, який вірить у чудо, добро і справедливість, вважає, що справедливість має торжествувати у світі. Дон Кіхот народився в жорстокий час, але був добрим і готовим допомогти всім стражденним тоді, коли більшість не вірила в добро і глумила над ближнім; беріг честь серед загальної атмосфери підлабузництва; був мужнім, коли інші боялися; був чистим душею, коли інші втратили совість; тримав слово, хоч це ніхто не цінував. Герой жив високою мрією тоді, коли інші задовольнялися матеріальним. Це підтверджує, що не час створює людей, а люди визначають його суть, і що не завжди в «жорстокий вік» бувають «жорстокі серця».

У роздумах Дон Кіхота проявляються його енциклопедичні знання, високий інтелект і розуміння життя. Ідеальні уявлення та етичні принципи Дон Кіхота виходять далеко за межі лицарського ідеалу, вони близькі до ренесансної ідеї всебічно розвиненої людини. У знаменитій промові перед козопасами про золотий вік Дон Кіхот розмірковує про часи, коли всюди панували дружба, спокій і злагода, простота і чистота звичаїв, та протиставляє цьому золотому віку той підлий час, коли світ виповнився злом, коли утвердився закон особистої сваволі. Для захисту скривджених, стверджує Дон Кіхот, і створене мандрівне рицарство.

Сервантес поєднав у Дон Кіхотові фантазерство і реалізм. З одного боку, він робить якісь нереальні вчинки: він бореться з вітряками, намагається викликати на бій лютих левів, встрягає в самі небезпечні авантюри. Йому здається, що він заступається за всіх принижених і знедолених, що за це його всі будуть поважати. Але насправді це не так: люди сміються над лицарем, вважають його божевільним. З другого боку, Дон Кіхот – людина раціонального мислення. Коли його вірний зброєносець у другій частині книги стає губернатором, він дає йому розумні та корисні поради. Сам бідняк, він вражає безкорисливістю і щедрістю; кволий і немічний, він подає приклад безстрашності. Водночас вся його самовідданість і готовність до подвигу жодної користі не приносять, а сам герой безумний і смішний у своїх наївних спробах жити згідно зі своїми ідеалами в неідеальному світі.

Добре, що в нього є Санчо Панса. Санчо – повна протилежність своєму панові. Він – прагматичний селянин, який виручає Дон Кіхота з багатьох халеп. Вони навіть зовні абсолютно різні: Дон Кіхот – високий і худий, а Санчо Панса – низький і товстий. Вони дуже комічні, коли поряд, але чудово розуміють один одного і добре доповнюють. Образ Санчо спочатку пародійний, але далі зміст його поглиблюється і збагачується. Поступово вимальовується живий і правдивий образ допитливого кастильського селянина. Санчо Панса – простодушний, хазяйновитий і практичний, він дбає насамперед про себе, у всьому шукає зиск і мріє про багатство. Живе він у злиднях, зазнав немало лиха й утисків, тому його дуже легко підбити на спробу розбагатіти. Він кидає свою оселю і супроводжує Дон Кіхота в його походах, сподіваючись дістати в нагороду губернаторство. Загалом, Санчо Панса – відданий друг і помічник, у ньому втілені всі кращі якості простої людини. Прислів'я,

примовки, казки, властиві мові Санчо, становлять невіддільну рису його образу. Він надійний, добросердечний, веселий. Якби не він, Дон Кіхот не виплутався б зі своїх неприємностей, а іноді не зміг би уникнути смерті. Санчо Панса утримував свого «лицаря» від непотрібних подвигів, а також швидко спускав його на землю після «великих перемог».

Багатьма рисами Санчо – цілковита протилежність Дон Кіхоту. Водночас внутрішньо вони подібні: обидва герої, кожен по-своєму, добрі й людяні, обоє незадоволені дійсністю і обом їм вистачає енергії та живої уяви, щоб податися на пошуки кращої дійсності. Між Санчо і Дон Кіхотом встановлюється взаєморозуміння, вони помітно впливають один на одного. Краще пізнавши Дон Кіхота, його благородство й великодушність, Санчо поступово втрачає корисливість та прозаїзм, все частіше його вчинками керує не жадоба до наживи, а любов до справедливості, і тоді починають проявлятися природні здібності й народна мудрість Санчо. Він єдиний з усіх персонажів роману по-справжньому розуміє Дон Кіхота і бачить за його безумством істинний героїзм, доброту і глибокий розум. Позитивні якості Санчо роблять його улюбленим героєм читачів.

#### **IV. Формування знань, умінь, навичок, компетенцій**

*Робота з художнім текстом. Евристична бесіда.*

– Знайдіть, як сприймали та характеризували односельці Дон Кіхота та Санчо Пансу? Чим подібні ці дві оцінки? (Про Дон Кіхота скрушно говорили, що «зсунувся бідака з глузду», Санчо, на думку односельців, «був, як то кажуть, без олії в голові».)

– Якої слави очікували герої? Чи можна сказати, що обидва схильні до ілюзій?

– На прикладі подвигів Дон Кіхота покажіть, як по-різному сприймають ситуацію сам рицар та його зброєносець? Хто сприймає події прагматично, а хто живе фантазіями?

– Які риси та якості Дон Кіхота не відповідають традиційному уявленню про рицаря?

– Які риси та якості Санчо не відповідають традиційному уявленню про зброєносця?

*Мислимо критично. Цитатна доріжка* (обговорення думок у групах).

«Дон Кіхот – символ віри людини в правду і добро, його вічного прагнення до прекрасного та ідеального, його необхідності переважити тверезий практицизм маси, яку втілює в собі образ Санчо Панси» (Г. Гейне).

«Особистість, що прагне перемогти обмежене теперішнє, – це завжди Дон Кіхот, тоді як маси, що йдуть за нею, є Санчо Панса» (С. Гречанюк).

– Яке символічне значення образів розкриває цитата? Що втілює Дон Кіхот, а що – його зброєносець?

– У чому парність образів, на думку авторів цитат?

*Культурологічна довідка.* Особливості іспанського національного характеру.

Іспанія – багатонаціональна країна, у якій жителі розрізняються навіть зовні. Типові іспанці – невисокі повненькі люди, які вірять у те, що жити треба тут і зараз справжнім, а не чекати хорошого життя в майбутньому. Вони вірять, що потрібно брати від життя все саме сьогодні, радіючи всім її проявам, жити розмірено і неквапливо. Тому будь-яка справа може затягнутися надовго, часом навіть на роки. Якщо нагадати про заплановані давно справи іспанцям, то, скоріш усього, він відповість «маньяна», що означає «завтра» або «колись». Просто за характером іспанці трохи ліниві й пишаються цим, вважаючи свій розмірений спосіб життя показником шляхетності.

Цей сорокамільйонний народ не тільки не однорідний, але і говорить різними мовами. У країні чотири національні мови – каталонська, баскська, кастильська і галісійська. Населення сучасної Іспанії можна розділити на «власне іспанців», які розмовляють кастильською мовою, і народності (басків, каталонців та галісійців), у яких «власна

гордість», тому часто вони себе навіть не визнають іспанцями. В основі національного характеру лежить релігійність і служіння монархії, розуміння іспанців як носіїв давньої культури.

Іспанський культуролог і філософ Сальвадор де Мадар'яга вважає, що головним принципом іспанського національного характеру є честь. Основним джерелом іспанського гумору є зневажливе ставлення до небезпеки. Нерідко можна зустріти людину, яка сміється над тим, як вона дійшла до такого жалюгідного, часто на межі смерті, стану.

Образ Дон Кіхота є типовим втіленням іспанського характеру, асоціюється з ідеалізмом, вірою в абсолютні цінності й щирим служінням своїм ідеалам. Санчо Панса – літературне втілення інших національних рис іспанця.

## **V. Закріплення матеріалу, узагальнення та корекція знань**

*Виконання інтерактивних вправ.*

Дон Кіхот і Санчо Панса. Зіставлення образів:

<https://learningapps.org/display?v=pouxcpuej24>

Образи Дон Кіхота і Санчо Панси:

<https://learningapps.org/display?v=p9dac3yrt24>

*Складання плану порівняльної характеристики персонажів.*

I. Відображення іспанської дійсності XVI–XVII ст. в романі «Дон Кіхот».

II. Велич пародійних образів лицаря Дон Кіхота та його зброєносця Санчо Панси.

1. Утілення в образі гідальго Дон Кіхота уявлень письменника про кращі людські якості: благородство душі, внутрішню свободу, здатність безкорисливо служити людям.

2. Характерні риси іспанців, втілені в образі Санчо Панси (живе інтересами сім'ї; має почуття власної гідності; мудра і практична людина, небайдужа до людського горя).

3. Несхожість образів Дон Кіхота і Санчо Панси: світосприймання, поведінка.

4. Подібність Дон Кіхота і Санчо Панси.

5. Парність образів, їхня нерозривна єдність та взаємодоповнення.

III. Моя думка про дивовижну літературну пару – Дон Кіхота і Санчо Пансу.

*Творче завдання.* Сформулюйте девіз лицаря Дон Кіхота і девіз його зброєносця.

*Бесіда за змістом уроку.*

– Божевільні, «без олії в голові» чи розумні насправді лицар і його зброєносець?

– Чи обманював Дон Кіхот свого сусіда, пообіцявши губернаторство?

– Які риси донкіхотства можна знайти в Санчо Пансі?

– Доведіть, що герої взаємодоповнюють один одного.

– Які риси вдачі Дон Кіхота варті поваги? Чим достойний поваги Санчо Панса?

*Робота із завданнями робочого аркуша.* Виконання завдань:

– заповнення порівняльної таблиці (завдання 1);

– визначення поняття вічного образу.

## **VI. Підбиття підсумків**

*Есе (розгорнута відповідь).* Завдання робочого аркуша: чому образ Дон Кіхота належить до вічних образів.

**Працюємо вдома**

1. Заповніть у зошитах / робочих аркушах таблицю «Порівняльна характеристика образів» (завдання 3 с. 206 підручника).

2. Випишіть із тексту роману мудрі поради й висловлювання Дон Кіхота (завдання 3 робочого аркуша).